

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Struktura a vlastnosti kapalin

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Lucie Havrdová

Materiál je dostupný ze školního portálu <http://dum.voss-na.cz>, který provozuje
Vyšší odborná škola stavební a Střední průmyslová škola stavební arch. Jana Letzela, Náchod

A. K obrácené křížovce vytvořte legendu (charakterizujte dané výrazy pomocí pojmů molekulové fyziky) a zvýrazněte tajenku.

[illegible]

1.	Úzká trubička malého vnitřního průměru.
2.	Hustota vody v rozmezí 0°C – 4°C nejprve roste a potom až klesá.
3.	Snížení hladiny kapaliny v kapiláře, která nesmáčí její stěny.
4.	Jedna ze složek vnitřní energie kapalin.
5.	Zvýšení hladiny kapaliny v kapiláře, která smáčí její stěny.
6.	Jedno ze skupenství látek.
7.	Vrstva molekul kapaliny, jejichž vzdálenost od volného povrchu kapaliny je menší než poloměr sféry molekulového působení.
8.	Kapalina, která u stěny nádoby vytvoří dutý povrch.
9.	Změna tvarů nebo objemu látky vlivem teplotní změny.
10.	Označení fyzikální veličiny - povrchové napětí kapalin.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Lucie Havrdová

Materiál je dostupný ze školního portálu <http://dum.voss-na.cz>, který provozuje
Vyšší odborná škola stavební a Střední průmyslová škola stavební arch. Jana Letzela, Náchod

B. Odpovězte na následující otázky:

1. Proč se voda nepoužívá jako teploměrná látka?

Protože mrzne při běžných teplotách a led by teploměr roztrhnul a také z důvodu anomálie vody.

2. Padají-li z kapiláry kapky lihu a pak kapky vody, je hmotnost stejného počtu kapek vody větší než lihu. Zdůvodněte.

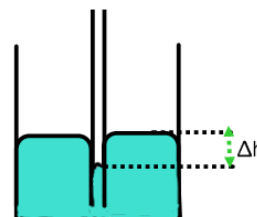
Povrchové napětí vody je větší než povrchové napětí lihu $F_g = F_p \rightarrow mg = \sigma \cdot l \rightarrow m = \frac{\sigma \cdot l}{g}$

3. Proč vystupuje vlhkost do zdí od země? Proč můžeme izolovat zdi mj. tím, že do nich vysekáme vodorovné drážky?

Jedná se o jev kapilární elevace (vzlínání jemnými mezerami, resp. kapilárami). Drážkami se pak tyto mezery, resp. kapiláry přeruší.

4. Jak se nazývá povrch kapalin, která nesmáčí stěny nádoby? Uveďte příklad, doplňte obrázkem.

Vypuklý povrch – jev kapilární deprese (např. sklo + rtuť).

5. Načrtněte síly a jejich výslednici působící na rozhraní vody a skla. Nezapomeňte síly popsat.

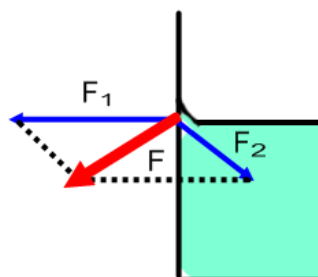
F_1 – výsledná síla částic nádoby v její sféře

molekulového působení

F_2 – výsledná síla částic kapaliny v její sféře

molekulového působení

F – výslednice

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Lucie Havrdová

- C. V kapiláře o vnitřním průměru d vystoupila kapalina o hustotě ρ a povrchovém napětí σ do výšky 12 mm nad úroveň volné hladiny.

1. Do jaké výšky vystoupí stejná kapalina v kapiláře o průměru $3d$?

$$h = \frac{2\sigma}{r\rho g} \quad \dots \text{vztah nepřímé úměry, tj. výška bude 3x menší} \quad \underline{\underline{h = 4\text{ mm}}}$$

2. Do jaké výšky vystoupí v kapiláře o poloměru r kapalina o stejné hustotě, ale s polovičním povrchovým napětím?

$$h = \frac{2\sigma}{r\rho g} \quad \dots \text{vztah přímé úměry, tj. výška bude poloviční} \quad \underline{\underline{h = 6\text{ mm}}}$$

- D. Voda ze spodních vrstev půdy dosahuje výšky 100 cm. Vypočítejte průměr kapilár v půdě, je-li povrchové napětí vody 73 mN/m. Výsledek vyjádřete v μm .

$$h = 100\text{ cm} = 1\text{ m}$$

$$d = ?$$

$$\sigma = 73\text{ mN/m} = 0,073\text{ N/m}$$

$$h = \frac{2\sigma}{r\rho g} \rightarrow r = \frac{2\sigma}{h\rho g} \rightarrow d = \frac{4\sigma}{h\rho g}$$

$$d = \frac{4\sigma}{h\rho g}$$

$$d = \frac{4 \cdot 0,073}{1 \cdot 1000 \cdot 9,81}$$

$$\underline{\underline{d = 2,97 \cdot 10^{-5}\text{ m} = 30\text{ }\mu\text{m}}}$$

Odpověď:

Průměr kapilár v půdě je 30 μm .

- E. Voda odkapávala z kapiláry o vnitřním poloměru 0,9 mm. Kolik kapek je v 1 ml vody?

$$r = 0,9 \text{ mm} = 9 \cdot 10^{-4} \text{ m}$$

$$N = ?$$

$$V = 1 \text{ ml} = 1 \cdot 10^{-6} \text{ m}^3$$

$$\sigma = 73 \text{ mN/m} = 0,073 \text{ N/m}$$

počet kapek je dán podílem celkového objemu a objemu jedné kapky: $N = \frac{V}{V_1}$

$$\text{objem jedné kapky: } V_1 = \frac{m}{\rho}$$

$$\text{hmotnost jedné kapky: } F_g = F_p \rightarrow mg = \sigma l$$

$$m = \frac{\sigma l}{g} = \frac{\sigma \cdot 2 \cdot \pi \cdot r}{g} = \frac{0,073 \cdot 2 \cdot \pi \cdot 9 \cdot 10^{-4}}{9,81} = 4,2 \cdot 10^{-5} \text{ kg}$$

$$\text{objem jedné kapky: } V_1 = \frac{m}{\rho} = \frac{4,2 \cdot 10^{-5}}{1000} = 4,2 \cdot 10^{-8} \text{ m}^3$$

$$\text{počet kapek je dán podílem celkového objemu a objemu jedné kapky: } N = \frac{V}{V_1} = \frac{1 \cdot 10^{-6}}{4,2 \cdot 10^{-8}} = 23,8 = \underline{\underline{24}}$$

Odpověď:

V 1 ml vody je přibližně 24 kapek.

- F. Válcová cisterna na vodu je vysoká 5 m. Cisterna je naplněna naftou tak, že při teplotě 5°C je hladina nafty 25 cm pod okrajem cisterny. Při jaké teplotě by nafta začala z cisterny přetékat? Teplotní součinitel objemové roztažnosti nafty je 0,001 K⁻¹.

$$h = 5 - 0,25 = 4,75 \text{ m}$$

$$t_1 = 5^\circ \text{C}$$

$$\Delta h = 25 \text{ cm} = 0,25 \text{ m}$$

$$\beta = 0,001 \text{ K}^{-1}$$

$$\Delta V = V_0 \cdot \beta \cdot \Delta t$$

$$S \cdot \Delta h = S \cdot h \cdot \beta \cdot \Delta t \quad / : S$$

$$\Delta h = h \cdot \beta \cdot \Delta t \quad / : (h \cdot \beta)$$

$$\Delta t = \frac{\Delta h}{h \cdot \beta}$$

$$\Delta t = \frac{0,25}{4,75 \cdot 0,001} = \underline{\underline{52,6^\circ \text{C}}}$$

$$\Delta t = t_2 - t_1 \quad / + t_1$$

$$t_2 = \Delta t + t_1$$

$$t_2 = 52,6 + 5$$

$$\underline{\underline{t_2 = 57,2^\circ \text{C}}}$$

Odpověď:

Nafta by začala přetékat při teplotě 57,2°C.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Lucie Havrdová